269847 ـ «ئەرلەر ئاياللارنىڭ ھامىلىردۇر» دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى توغرىسىدا

سۇئال

مېنىڭ سوئالىم سۈرە نىسا 34-ئايەت توغرىسىدا، مەن تەپسىر ئىبنى كەسىرنى ئوقۇدۇم، لېكىن ئۇ ئايەتنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبىگە ئېرىشەلمىدىم، ماڭا ئايەتنىڭ نازىل بولغان ۋاقىتتىكى تارىخى ۋەقەلىكىنى چۈشەندۈرۈپ قويۇشىڭلارنى سورايمەن؟. بۇ ئايەتنىڭ چۈشۈش سەۋەبى نېمە؟، قاچان نازىل بولغان؟، كىمگە خاس ھالەتتە نازىل بولغان؟ بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى سورايمەن.

تەپسىلى جاۋاپ

بارلىق گۈزەل مەدھىيىلەر ئالەملەرنىڭ رەببى بولغان ئاللاھقا خاستۇر، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە تاۋابئاتلىرىغا، ساھابىلىرىغا ۋە قىيامەتكىچە ئۇلارغا ئەگەشكەن كىشىلەرگە ئاللاھنىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن.

بىرىنچى: ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَاللاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيّاً كَبِيراً تەرجىمىسى: «ئەرلەر ئاياللارنىڭ ھامىلىردۇر، بۇ ئاللاھنىڭ ئۇلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن (يەنى ئەرلەرنى كۆچ ـ قۇۋۋەت، غازاتقا چىقىش قاتارلىق جەھەتلەردە ئاياللاردىن) ئارتۇق قىلغانلىقىدىندۇر ۋە ئەرلەرنىڭ ئۆز پۇل ـ مالىلىرىنى سەرپ قىلغانلىقىدىندۇر (يەنى ئاياللارنىڭ نەپىقىسى ئەرلەرنىڭ زىممىسىگە يۈكلەنگەنلىكتىندۇر). ياخشى ئاياللار ئىتائەت قىلغۇچىلاردۇر، ئەرلىرى يېنىدا بولمىغان چاغلاردا ئاللاھنىڭ پاناھىدا ئەرلىرىنىڭ ھەقلىرىنى ساقلىغۇچىلاردۇر. سىلەر سەركەشلىك قىلىشلىرىدىن قورقىدىغان ئاياللارغا نەسىھەت قىلىڭلار، (بۇ ئۇنۇم بەرمىسە) بىر تۆشەكتە بىللە ياتماڭلار، (بۇمۇ ئۇنۇم بەرمىسە) ئۇلارنى ئەدەبلەپ قويۇڭلار. ئەگەر سىلەرگە ئىتائەت قىلسا، ئۇلارنى بوزەك قىلىش خىيالىدا بولماڭلار. ئاللاھ ھەقىقەتەن سىلەردىن ئۈستۈندۇر، بۈيۈكتۇر (ئاللاھ ئاياللارغا زۇلۇم قىلغانىنى جازالايدۇ)» [سۈرە نىسا 34-ئايەت].

بۇ ئايەتتە ئەرلەرنىڭ ئاياللارغا بولغان ھامىيلىقى، ئاياللارنىڭ گەپ ئاڭلىمايدىغان بولۇپ قىلىشىدىن ئەنسىرگەندە ئۇلارنى ئەدەپلەشكە ئېگە بولىدىغانلىقى ئىسپاتلىنىدۇ.

ھەقىقەتەن ئاللاھ تائالا ئەرلەرنىڭ ھامىيلىقى بولۇشىغا سەۋەپ بولىدىغان ئىككى سەۋەبنى بايان قىلدى. ئۇنىڭ بىرى: ئاللاھ تەرەپتىن بېرىلگەن سوغات، ئۇ بولسىمۇ ئاللاھ تائالانىڭ ئەرلەرنى ئاياللاردىن پەزىلەتلىك قىلىشىدۇر، يەنە بىرىگە ئەر تىرىشچانلىق

قىلىپ ئېرىشىدۇ، ئۇ بولسىمۇ ئايالغا نەپىقە بېرىشتىن ئىبارەتتۇر.

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: «بۇ ئاللاھنىڭ ئۇلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن (يەنى ئەرلەرنى كۆچ ـ قۇۋۋەت، غازاتقا چىقىش قاتارلىق جەھەتلەردە ئاياللاردىن) ئارتۇق قىلغانلىقىدىندۇر ۋە ئەرلەرنىڭ ئۆز پۇل ـ مال‌لىرىنى سەرپ قىلغانلىقىدىندۇر (يەنى ئاياللارنىڭ نەپىقىسى ئەرلەرنىڭ زىممىسىگە يۈكلەنگەنلىكتىندۇر)».

ئاللاھ تائالا ئەرلەرنىڭ ھاميلىقىنى يەنە بىر ئورۇندا زىكىر قىلىپ مۇنداق دېدى: وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ تەرجىمىسى: «ئاياللىرى ئۈستىدە ئەرلەرنىڭ ھەقلىرى بولغىنىدەك، ئەرلىرى ئۈستىدە ئاياللارنىڭمۇ ھەقلىرى بار (يەنى ئاياللار مۇڭلىنىپ دەرىجىدە ھوقۇقتىن بەھرىمەن بولۇشى كېرەك، مۇڭلىنىپ دەرىجىدە مەجبۇرىيەتمۇ ئۆتىشى كېرەك). (ئاياللارغا مەھرى بېرىش ۋە ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىنى قامداش مەجبۇرىيەتلىرى ئەرلەرگە يۈكلەنگەنلىكتىن) ئەرلەر ئاياللاردىن بىر دەرىجە ئارتۇقلۇققا ئىگە. ئاللاھ غالىبتۇر. ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر» [سۈرە بەقەرە 228-ئايەت].

ئىبنى كەسىر رەھىمەھۇللاھ تەپسىرىنىڭ 1-توم 363-بەتتە ئاللاھ تائالانىڭ: «ئەرلەر ئاياللاردىن بىر دەرىجە ئارتۇقلۇققا ئىگە» دېگەن ئايىتى توغرىسىدا مۇنداق دەيدۇ: "ئەرلەر بەدەن قۇرۇلمىدا، مىجەز ـ تەبىئىتىدە، مەرتىۋىدە، بۇيرۇقىغا ئىتائەت قىلىشتا، نەپىقە قىلىشتا، ئائىلىگە پايدىلىق ئىشلارنى تۇرغۇزۇشتا دۇنيا ـ ئاخىرەتتە پەزىلەتلىك بولىدۇ. بۇ ئاللاھ تائالانىڭ بۇ ئايىتىدە بايان قىلىنغانغا ئوخشاش: «ئەرلەر ئاياللارنىڭ ھاميلىرىدۇر، بۇ ئاللاھنىڭ ئۇلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن (يەنى ئەرلەرنى كۆچ ـ قۇۋۋەت، غازاتقا چىقىش قاتارلىق جەھەتلەردە ئاياللاردىن) ئارتۇق قىلغانلىقىدىندۇر ۋە ئەرلەرنىڭ ئۆز پۇل ـ مال‌لىرىنى سەرپ قىلغانلىقىدىندۇر (يەنى ئاياللارنىڭ نەپىقىسى ئەرلەرنىڭ زىممىسىگە يۈكلەنگەنلىكتىندۇر)».

ئىبنى كەسىر رەھىمەھۇللاھ يەنە تەپسىرىنىڭ 1-توم 653-بەتتە ئاللاھ تائالانىڭ: «ئەرلەر ئاياللارنىڭ ھاميلىرىدۇر» دېگەن ئايىتى توغرىسىدا مۇنداق دەيدۇ: "يەنى ئەر كىشى ئايالىنىڭ ھامىسى، رەئىسى، چوڭى، ئۇنىڭغا ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى، توغرا بولمىسا ئەدەپلىگۈچىدۇر. «بۇ ئاللاھنىڭ ئۇلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن (يەنى ئەرلەرنى كۆچ ـ قۇۋۋەت، غازاتقا چىقىش قاتارلىق جەھەتلەردە ئاياللاردىن) ئارتۇق قىلغانلىقىدىندۇر» چۈنكى ئەرلەر ئاياللاردىن ئەۋزەلدۇر، ئاياللاردىن ياخشىدۇر، شۇنىڭ ئۈچۈن پەيغەمبەرلىك ئەرلەرگە خاس بولغان، شۇنىڭدەك چوڭ پادىشاھلىقمۇ ئەرلەرگە خاس بولىدۇ. بۇ توغرىدا ئابدۇراھمان ئىبنى ئەبۇ بەكرەتە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئاتىسىدىن بايان قىلغان ھەدىستە، پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ئۆزىنىڭ ئىشىغا ئايالنى رەئىس قىلغان مىللەت ھەرگىز ئۇتۇق قازىنالمايدۇ»، شۇنىڭدەك قازىلىق ۋە مۇپتىلىق ئىشلىرىغىمۇ ئايال تەيىن قىلىنمايدۇ.

«ئەرلەرنىڭ ئۆز پۇل ـ مال‌لىرىنى سەرپ قىلغانلىقىدىندۇر» يەنى: ئاياللارنىڭ تويلۇق مەھرى، نەپىقىسى ۋە ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە ۋە پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام سۈننەتلىرىدە باشقا تەكلىپاتلار ئەرلەرنىڭ ئۈستىگىدۇر. ئەرنىڭ ئۆزى ئايالدىن ياخشىدۇر، ئەر ئايالدىن ئارتۇق ۋە پەزىلەتلىكتۇر، شۇڭا ئەرنىڭ ئايالىنىڭ ئىشلىرىنى ئىدارە قىلىشى مۇناسىپ بولىدۇ. بۇ خۇددى ئاللاھ تائالا ئېيتقاندەك «ئەرلەر ئاياللارنىڭ ھاميلىرىدۇر».

ئىنى ئەبى تەلھە ئىنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنڭ: «ئەرلەر ئايالالارنڭ ھاميلىرىدۇر» يەنى: رەئىسلىرىدۇر، ئايال تائەت-ئىبادەت ئىشلىرىدا ئەرلىرىنڭ بۇيرىقىغا بويسۇنۇشى كېرەك، ئېرىگە ئىتائەت قىلىشى بولسا ئائىلىنى ۋە ئېرىنڭ مال-دۇنياسىنى مۇھاپىزەت قىلىش بىلەن بولىدۇ.

بەيزاۋي رەھىمەھۇللاھ تەپسىرىنڭ 2-توم 184-بەتتە مۇنداق دەيدۇ: «ئەرلەر ئايالالارنڭ ھاميلىرىدۇر» يەنى: ئۇلار ئايالالارغا كۆڭۈل بۆلۈش ئىگىدارچىلىق قىلىش ئىشلىرىنى بەرپا قىلىدۇ.

بۇنڭ سەۋەبىنى ئىككى ئىش بىلەن بايان قىلدى: ئاللاھنڭ ئاتا قىلىشى ۋە ئۆزىنڭ كەسپى-تىرىشچانلىقى. يەنى «ئاللاھنڭ ئۇلارنڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن ئارتۇق قىلغانلىقىدىنىدۇر». ئاللاھ تائالانڭ ئەرلەرنى ئايالالاردىن ئارتۇق قىلىشنڭ سەۋەبى، ئەقىل-پاراسىتىنڭ مۇكەممەل بولىشى، چارە-تەدبىرلىرىنڭ گۈزەل بولىشى، تائەت-ئىبادەت، كۈچ-قۇۋۋەتتە ئارتۇق بولغانلىقى ئۈچۈندۇر. شۇنڭ ئۈچۈن ئەرلەر پەيغەمبەرلىك، باش يېتەكچىلىك، ھۆكۈمرانلىق، دىنى شۇئارلارنى تۇرغۇزۇش، مەھكىمە شەرئىلەردە گۇۋاھلىق بېرىش، جىھادنڭ، جۈمە نامىزىنڭ ۋاجىپ بولىشى، مىراسنڭ ھەسسىسىنڭ زىيادە بولىشى، تالاق ھوقۇقىنڭ ئەرنڭ قولىدا بولىشى قاتارلىقلاردۇر.

«ئەرلەرنڭ ئۆز پۇل - مالىلىرىنى سەرپ قىلغانلىقىدىنىدۇر» نىكاھلانغاندا تويلۇق مەھرى بېرىش ۋە نەپىقىلىرىنى تولۇق قىلىپ بېرىش قاتارلىقلار".

ۋەھبەتىل زۇھەيلى مۇنداق دەيدۇ: "ئەر كىشى ئايالنڭ ھامىيسى دېگەنلىك: ئۇ ئايالنڭ رەئىسى، چوڭى، ئۇنىڭغا ھۆكۈمرانلىق قىلغۇچى، توغرىدىن چەتنەپ كەتسە ئەدەپلىگۈچى، ئۇنى ھىمايە قىلغۇچى، ئىشلىرىغا كۆڭۈل بۆلگۈچىدۇر. ئەرگە جىھاد پەرز بولىدۇ، ئايالغا پەرز ئەمەس. ئەر مىراستا ئايالدىن بىر ھەسسە كۆپ ئالىدۇ، چۈنكى ئۇ ئايالغا نەپىقە قىلىپ بېرىشكە بۇيرۇلغان.

ئەرنڭ ئايالغا ھامىي بولىشى ئىككى سەۋەب تۈپەيلى بولىدۇ:

بىرىنچى: جىسمىدە يارىتىلغان تەبىئىي قارشىلىق كۈچى، ئەرنڭ يېتىلىشى مۇكەممەل، بىر نەرسىنى تونۇشى كۈچلۈك، ئەقلى تولۇق، ھېسسىياتى نورمال، قۇرۇلمىسى ساغلام، ئەر ئايالدىن ئەقىلدە، پىكىردە، كەسكىنلىكتە، كۈچ-قۇۋۋەتتە ئارتۇق بولىدۇ، شۇنڭ ئۈچۈن پەيغەمبەرلىككە، ئەلچىلىككە، باش يېتەكچىلىككە، قازى-مۇپتىلىق، ئەزان، تەكبىر، خۇتبە، جۈمە، جىھاد قاتارلىق دىنى شۇئارلارنى بەرپا قىلىش ئەرلەرگە خاس قىلىنغان. تالاق ھوقۇقى ئەرنڭ قولىدا بولىدۇ، ئۇلارنڭ بىر قانچە ئايال بىلەن توي قىلىشى دۇرۇس بولىدۇ، جىنايەت ۋە جازا ئىشلىرىدا گۇۋاھلىققا خاس قىلىندى، مىراستىكى نېسىۋىسى ۋە يېقىن تۇغقانلىقى سەۋەبى بىلەن ئالىدىغان ھەسسىسى زىيادە قىلىندى.

ئىككىنچى: ئەرنڭ ئايالغا ۋە ئۆزىنڭ يېقىنلىرىغا نەپىقە قىلىشى ۋاجىپ بولىدۇ، ئەرنڭ تويلۇق مېھرىنى ئادا قىلىشنى لازىم تۇتۇشى ئايالنى ئىززەت -ئىكرام قىلغانلىقىنڭ سىمۋۇلىدۇر.

ئۇنىڭدىن باشقا ئىشلاردىكى ھوقۇق، مەجبۇرىيەتلەردە ئەر بىلەن ئايال باراۋەردۇر، مانا بۇ ئىسلام دىنىنىڭ گۈزەللىكىدىندۇر. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ، وَلِلرِّجالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ تەرجىمىسى: «ئاياللىرى ئۈستىدە ئەرلەرنىڭ ھەقلىرى بولغىنىدەك، ئەرلىرى ئۈستىدە ئاياللارنىڭمۇ ھەقلىرى بار (يەنى ئاياللار مۇۋاپىق دەرىجىدە ھوقۇقتىن بەھرىمەن بولۇشى كېرەك، مۇۋاپىق دەرىجىدە مەجبۇرىيەتمۇ ئۆتىشى كېرەك). (ئاياللارغا مەھرى بېرىش ۋە ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىنى قامداش مەجبۇرىيەتلىرى ئەرلەرگە يۈكلەنگەنلىكتىن) ئەرلەر ئاياللاردىن بىر دەرىجە ئارتۇقلۇققا ئىگە». [سۈرە بەقەرە 228-ئايەت].

يەنى: ئۆيىنى ئىدارە قىلىش، ئائىلە ئىشلىرىغا يېتەكچىلىك قىلىش، توغرا يول كۆرسۈتۈش ۋە كۈزىتىش قاتارلىقلار. ["تەپسىر مۇنىر" 5-توم 54-بەت].

ئىككىنچى: بۇ ئايەتنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى توغرىسىدىكى ھەدىس زەئىپتۇر. ئۇ ھەدىسنى ئىمام تەبەرىي رەھىمەھۇللاھ كىتابىنىڭ 8-توم 291-بەتتە ھەسەن بەسرىدىن بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: "بىر كىشى ئايالىنى بىر تەستەك سالدى، ئۇ ئايال يەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ شىكايەت قىلدى، يەيغەمبەرئەلەيھىسسالام ئۇ ئايال ئۈچۈن قىساس ئىلىپ بەرمەكچى بولغاندا، ئاللاھ تائالا بۇ ئايەتنى نازىل قىلغان: الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ تەرجىمىسى: «ئەرلەر ئاياللارنىڭ ھامىيلىرىدۇر، بۇ ئاللاھنىڭ ئۇلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن (يەنى ئەرلەرنى كۈچ ـ قۇۋۋەت، غازاتقا چىقىش قاتارلىق جەھەتلەردە ئاياللاردىن) ئارتۇق قىلغانلىقىدىندۇر ۋە ئەرلەرنىڭ ئۆز پۇل ـ مالىلىرىنى سەرپ قىلغانلىقىدىندۇر (يەنى ئاياللارنىڭ نەپىقىسى ئەرلەرنىڭ زىممىسىگە يۈكلەنگەنلىكتىندۇر)» [سۈرە نىسا 34-ئايەت].

يەيغەمبەرئەلەيھىسسالام ئۇ كىشىنى چاقىرىپ بۇ ئايەتنى تىلاۋەت قىلىپ بېرىپ: «مەن بىر ئىشنى مەقسەت قىلغان ئىدىم، ئاللاھ تائالا ئۇنىڭ غەيرىنى مەقسەت قىپتۇ دېدى». بۇ ئىسناد ھەسەنگىچە سەھىھدۇر، لېكىن ھەسەن بەسەرى تابىئىن، ھەدىس مۇرسەل، مۇرسەل بولسا زەئىپ ھەدىسلەرنىڭ تۈرىدىندۇر.

مۇقاتىل رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "بۇ ئايەت سەئىد ئىبنى رەبىيئ توغرىسىدا نازىل بولغان، بۇ كىشى ئەنسارىلار ئارىسىدىكى تاللانغان ۋەكىللەردىن ئىدى، ئۇنىڭ ئايالى ھەبىيبە زەيد ئىبنى ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزى بولۇپ، ئۇ ئىككەيلەن ساھابىلاردىن ئىدى، بۇ ۋەقەدە: ئۇ ئايال ئېرىنىڭ سۆزىنى ئاڭلىمىغانلىقى ئۈچۈن ئېرى يۈزىگە بىر كاچات سالغان. بۇ ھەقتە تەپسىلى مەلۇمات ئۈچۈن 220192-نومۇرلۇق سوئالنىڭ جاۋابىدا بايان قىلىنغان دەللىلەرگە قارالسۇن.

ئۈچىنچى ئايەتنىڭ سىياقى، ئىلگىرىكى ئايەتكە مۇناسىۋەتلىك بولۇپ، ھەقىقەتەن ئاللاھ تائالا بۇ يەردە ھەر بىر ۋارىسنىڭ مىراستىن ئالىدىغان نىسىۋىسىنى بايان قىلىپ بولغاندىن كېيىن ئەرلەرنىڭ ئاياللاردىن ئارتۇق بولىشىنىڭ سەۋەبىنى زىكىر قىلدى. يەنى ئاللاھ تائالا ئەر-ئاياللارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن ئۈستۈن قىلغانلىقىدىن ئىبارەت پەزىلەتنى ئارزۇ قىلىشتىن چەكلىدى". زۇھەيلىنىڭ"تەپسىر مۇنىر"5-توم 45-بەت.

بۇنىڭ بىلەن ئاللاھ تائالانىڭ بۇ ئايىتىگە ئىشارەت قىلىدۇ: وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا تەرجىمىسى: «ئى مۆمىنلەر! ئاللاھ سىلەردىكى بىر - بىرىڭلاردىن ئارتۇق قىلغان نەرسىلەرنى (ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىن) ئارزۇ قىلماڭلار، ئەرلەر قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ، ئاياللارمۇ قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسسىدار بولىدۇ. ئاللاھدىن ئۇنىڭ پەزلىنى تىلەڭلار (ئاللاھ بېرىدۇ). ئاللاھ ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر» [سۈرە نىسا 32-ئايەت].

ھەممىدىن توغرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى بىلگۈچىدۇر.